

#Enough.

Seksisme zit in het DNA van het kapitalisme

De moord op Julie Van Espen heeft heel wat emoties teweeggebracht. Het eerbetoon in de vorm van samenkomsten en publicaties toont veel verdriet en steun voor de familie en naasten van het slachtoffer. Maar ook onbegrip en woede. Woede tegenover dit geweld. Woede tegenover de inefficiëntie van justitie. Woede tegenover de inertie van de politieke wereld. En dat is begrijpelijk. Steve Bakelmans – de man die bekend heeft dat hij Julie Van Espen verkracht en vermoord heeft – was al twee keer veroordeeld voor verkrachting. In 2017 is hij veroordeeld tot 4,5 jaar gevangenisstraf. (1) En toch loopt hij in 2019 vrij rond zonder begeleiding en slaat hij opnieuw toe! Hoe is het mogelijk dat anderhalf jaar na de media-aandacht voor #MeToo, er geen zichtbare verandering is in België wat betreft de preventie van en de strijd tegen seksueel geweld op vrouwen? Artikel door AISHA (Antwerpen).

welijk” (4); 1 vrouw op 6 is slachtoffer van seksuele pesterijen op festivals; 44 klachten per dag voor geweld binnen het huwelijk in Wallonië.(5) In Europa lijdt meer dan 1 op de 3 vrouwen onder fysiek en/of seksueel geweld.(6) Deze voorbeelden tonen de draagwijdte van het probleem aan. Geweld tegen vrouwen – en globaler gezien, seksisme – kan niet voorgesteld worden als een individueel probleem, maar wel als een structureel fenomeen dat gelinkt is aan de werking van het systeem. De positie als “tweederangsburger” die vrouwen hebben, de loonkloof, de systematische objectivering van het vrouwelijk lichaam, het gebrek aan seksuele opvoeding op school, de ontmanteling van de openbare diensten, de onzekerheid en armoede, ... onderhouden en ontwikkelen een levendig seksisme en een context die zich leent tot geweld. En dat is de dagelijkse realiteit van veel vrouwen. Het komt erop aan te bepalen waardoor dit veralgemeend geweld ontstaat – en wie ervan profiteert – om niet alleen tegen de gevolgen van structureel seksisme, maar ook tegen de oorzaken ervan te kunnen vechten. Nochtans wordt het al te vaak als “ongewilde

slippertjes” of geïsoleerde gevallen behandeld. In de media wordt het voornamelijk als “fait divers” (7) naar voor gebracht. En dat heeft gevolgen. Voornamelijk het idee dat de slachtoffers “op het verkeerde moment op de verkeerde plaats” waren, blijft erg aanwezig in de samenleving. Talloze vrouwen veranderen daarom iets aan hun gedrag: ze dragen bepaalde kledingstukken niet meer, komen niet meer buiten of vermijden bepaalde plekken. Dat zorgt voor verschillende foute ideeën.

Ten eerste het idee dat er plaatsen bestaan die vrouwen moeten mijden omdat ze vrouwen zijn. De incoherentie hiervan wordt duidelijk als we beseffen dat de meerderheid van de gevallen van seksueel geweld gepleegd worden “door personen uit de omgeving van het slachtoffer: een partner, een ouder, een naaste, een kennis, een collega of een hiërarchisch verantwoordelijke.” (8) We zouden het recht moeten hebben om ons overal en altijd te begeven zonder angst en zonder beoordeeld te worden. Het zijn niet de vrouwen die moeten opletten welke weg ze nemen als ze naar huis gaan, gaan werken of vrienden bezoeken. En vooral werkende vrouwen hebben geen keuze: zij moeten naar hun werk, waar en/of wanneer dat ook is. Het is de samenleving die de veiligheid van de hele bevolking moet waarborgen. Als er evenveel middelen besteed zouden worden aan de strijd tegen geweld op vrouwen als de politieke wereld besteedt aan het reddend van de banken of het opjagen van werklozen, dan zouden er belangrijke stappen vooruit gezet kunnen worden.

Jammer genoeg bestaat er in deze samenleving geen ruimte waar vrouwen volledig veilig zijn. Net zoals er geen enkele situatie of plek is waar vrouwen zich uit vrije wil in gevaar plaatsen. Maar het is niet door bepaalde plekken te vermijden dat we veiliger zullen zijn. Nochtans zijn er de afgelopen jaren, voornamelijk in feministische kringen, ideeën ontstaan rond “veilige ruimtes”, wat zoveel betekent als multolerantie voor discriminerende handelingen op een specifieke plek. Het lijkt logisch dat er een zoektocht is naar rechtstreekse oplossingen om de veiligheid te verzekeren. Maar we willen ons niet beperken tot “kleine bubbels” en individuele gedragsveranderingen die, onder het kapitalisme, slechts tijdelijke verworvenheden kunnen zijn. Ons streefdoel is een samenleving waar elke vrouw haar plaats kan vinden en zich veilig kan voelen.

Om te verzekeren dat de ruimte voor seksuele agressie kleiner wordt, moeten we meer sociale controle hebben op seksisme en stoppen met het banaliseren van seksueel geweld. Maar hoe kunnen we in de publieke ruimte tegen seksisme strijden als die publieke ruimte zelf overloopt van de beelden die seksisme en geweld banaliseren? De verkrachtingscultuur wordt gedragen door de porno-industrie en de prostitutie, maar evenzeer door grote bedrijven die het vrouwenlichaam gebruiken om eerder wat te verkopen. Sommige reclamespots banaliseren seksueel geweld, zoals die van Calvin Klein of Dolce&Gabbana die een collectieve verkrachting in scène zetten, enkel en alleen om winst te maken. Het is niet verwonderlijk dat deze alomtegenwoordigheid van de vrouw als object gevolgen heeft op de plaats van vrouwen in de samenleving.

Een ander gevolg van het “op de slechte plek op het slechte moment”-discours is dat agressie wordt gezien als “pech.” Daardoor wordt er niet gezocht naar verantwoordelijken voor het geweld buiten de geweldenaar zelf. En uiteindelijk worden diegenen die de samenleving beheersen en een levendig seksisme onderhouden uit de wind gezet. Op enkele weken voor de

verkiezingen komen alle politici in de media met grote verklaringen na de moord op Julie Van Espen. Ze noemen zichzelf allemaal feminist. Ze lijken allemaal gedetailleerde plannen en “mirakeloplossingen” te hebben rond de strijd tegen geweld op vrouwen. Het is niet de eerste keer dat we zo’n politieke en media-aandacht zien voor de strijd tegen seksisme. Als gevolg op #wijoverdrijvenniet, #MeToo, de Million Women’s Marches, ... zijn ze ook al in de media gekomen met die verklaringen. In 2012 werd de politieke wereld tot reactie gedwongen door de documentaire “Femmes de la rue”, die door een studente met verborgen camera werd gedraaid in de straten van Brussel. Joëlle Milquet, toenmalig CDH-minister van Binnenlandse Zaken, ontwikkelde de wet van 2014 tegen seksisme in de openbare ruimte. Die bestraft elk gedrag dat tot doel heeft misprijzen voor een andere persoon uit te drukken op basis van geslacht met een gevangenisstraf van 1 maand tot 1 jaar en/of een boete van 50 tot 1000 euro. Maar de wet is erg moeilijk om toe te passen. Seksistisch gedrag wordt gebanaliseerd in de samenleving, vrouwen dienen geen klacht in en de bewijslast (die zeer moeilijk blijft) ligt bij het slachtoffer. Voor de traditionele politici gaat het er in werkelijkheid eerder om te tonen ‘dat ze iets doen’. Zo heeft België in 2016 de conventie van Istanbul ondertekend, die de strijd tegen geweld op vrouwen wilt opvoeren op Europees niveau en zich baseert op preventie, bescherming en vervolging. Maar de praktijk van hun politiek vertelt een heel ander verhaal. Terwijl ze de multinationals en grote bedrijven verder seksisme laten gebruiken als verkoopargument, verkleinen ze de budgetten van lokale politie en straathoekwerkers, net als die van justitie en preventieve diensten, onderwijs, gezondheidszorg en de sociale sector. Resultaat: personeelstekort, te weinig vorming voor professionals – voornamelijk rond het beheer van seksistisch, racistisch of homofob geweld -, opvangstructuren voor slachtoffers, reële preventiecampagnes, ... De strijd voeren tegen seksisme – zoals tegen elke andere vorm van discriminatie – vereist middelen die onverzoenlijk zijn met de huidige besparingspolitiek.

Onderfinanciering + Besparingen = Inefficiëntie !

De woede tegenover de wereld van justitie is er groot. Het idee leeft dat dit drama vermeden had kunnen worden – net als vele andere – als justitie beter functioneerde. Het staat vast dat het juridische arsenaal om slachtoffers van seksueel geweld te beschermen, verbeterd moet worden. Maar dat alleen zal in het geheel niet volstaan. Nieuwe wetten stemmen zonder de middelen te voorzien om ze te kunnen toepassen: dat is je reinste hypocrisie. Als de politici verontwaardigd zijn over het feit dat Steve B. vrijgelaten kon worden, ontslaat hen dat niet van hun verantwoordelijkheid in deze situatie. Jaren van onderfinanciering en besparingsmaatregelen hebben het juridische systeem ondermijnd.

Aldus Liesbeth Stevens, professor recht aan de KU Leuven: “De strijd tegen seksueel geweld verloopt weinig efficiënt in ons land omdat justitie, structureel ondergefinancierd, er geen prioriteit van maakt. [...] De betrokkenen zijn op individueel vlak wel van goeie wil, maar ze botsen op een systeem dat, als gevolg van onderfinanciering, hen verplicht om keuzes te maken, en dus om seksuele delicten niet prioritair te behandelen.” (9) In 2018 heeft administratieve dienst van het parket van Brussel 1.700 strafdosiers geklasseerd en werd aan de vervangers van de procureur des konings in Brussel gevraagd om éénmalig – voor een peri-

ode van 1 of 2 maanden – op systematische wijze alle gevallen van “diefstal, shoplifting, bedreigingen en pesterijen” zonder gevolg te klasseren. De reden die daarvoor wordt ingeroepen is het personeelsgebrek en de materiële onmogelijkheid om de dossiers te behandelen. (10)

Besparingen bij politie en overbevolking in de gevangenissen – vaak aangeklaagd door de cipiers – maken de situatie alleen maar erger. In België wordt 50% van de klachten van verkrachting zonder gevolg geklasseerd. De wereld van justitie –niet bepaald de meest militante laag in de samenleving– is de afgelopen jaren op verschillende momenten in actie gekomen om deze tekorten aan te kaarten. Gerechtigheid verzekeren vereist middelen. Gerechtigheid die ook nog zou toelaten om efficiënter tegen seksueel geweld te strijden, vereist nog meer middelen.

Maar we zijn niet naïef. Zelfs met alle democratische rechten is het onmogelijk om “gerechtigheid voor iedereen” te garanderen in een samenleving die draait voor de winsten van een zeer kleine minderheid. Justitie wordt altijd beïnvloed door de sociale klassenverdeling in de samenleving. Hoe kunnen we een justitie vertrouwen die – vaak – gebruikt wordt als repressie-instrument tegen de meerderheid van de bevolking, terwijl ze de rijkdom en privileges van de heersende minderheid verdedigt? Om gerechtigheid voor iedereen te bekomen, hebben we een samenleving nodig die zich op de behoeften van de meerderheid baseert, en niet op de winsten van enkelen.

De strijd tegen seksueel geweld vereist dat we breder nadenken over de rol en de functionering van justitie. Talloze organisaties klagen op het terrein over de inefficiënte van gevangenisstraffen zoals die vandaag worden toegepast – en meer bepaald voor daders van seksueel geweld. Waar extreemrechts van deze drama's profiteert om zwaardere straffen te eisen –zelfs tot de herinvoering van de doodstraf – hebben de experts binnen de sector het over de noodzaak om begeleiding te ontwikkelen om het risico op recidive te verminderen. Maar dat vereist evenzeer een einde aan de besparingen en extra middelen om bijkomend geschoold personeel aan te werven bij justitie, in de gezondheidszorg en in de sociale sector. Door middel van een gespecialiseerde opvolging zou het aantal recidivisten gehalveerd kunnen worden. Natuurlijk gaat het hier slechts om tertiaire preventie. Wat echt nodig is, is een primaire preventie, d.w.z. een efficiëntere preventiepolitiek tegen seksueel geweld in de samenleving!

De besparingen hebben niet alleen een impact op de werking van justitie. De regering is trots op de bouw van drie centra voor slachtoffers van seksueel geweld. Dat is inderdaad een stap vooruit die er grotendeels kwam door de groeiende druk van de aandacht voor #MeToo. Er wordt zelfs aangekondigd dat nog drie nieuwe centra het daglicht zullen zien. Toch blijft dit ontoereikend. Deze centra hebben hun effectiviteit bewezen: “De kansen op herstel zijn groter bij slachtoffers van seksueel geweld die toegang hebben tot multidisciplinaire zorg” en “70% van de slachtoffers in een centrum met multidisciplinaire zorg leggen klacht neer, terwijl over het algemeen 90% van de slachtoffers van seksueel geweld dat niet doen.” (11) Het aantal slachtoffers

dat zich hier heeft aangediend is veel groter dan verwacht. Maar de besparingslogica in de gezondheidszorg en de sociale sector dreigt deze initiatieven ernstig te beperken. Net zoals het gebrek aan scholing van politieagenten rond de opvang van slachtoffers van seksueel geweld, de bewijslast die bij het slachtoffer ligt, ... een belangrijke rol spelen in de slechte opvang van slachtoffers. Hoe kan het ook anders zijn als blijkt dat één politie-agente op vier slachtoffer wordt van pesterijen op het werk? (12) Dat toont aan tot op welk punt politieagenten onvoorbereid zijn en zich niet bewust van de negatieve rol die ze spelen in de begeleiding van slachtoffers van seksueel geweld. De getuigenissen zijn talrijk en spreken voor zich: klachten die niet ernstig genomen worden, culpabilisering van slachtoffers, ...

Laat ons strijden voor publieke investeringen in de slachtofferopvang !

- Voor een publieke herfinanciering van de sociale sector om correcte begeleiding aan te kunnen bieden aan slachtoffers van geweld en discriminatie, maar ook om effectief aan preventie en bewustwording te doen
- Voor publieke investeringen om opvanghuizen te bouwen voor mensen die ze nodig hebben, zowel vrouwen en gezinnen als bijvoorbeeld LGBTQI+-personen (slachtoffers van geweld)
- Voor de opleiding van terreinwerkers

(lokale politie, opvoeders, bus- en treinbegeleiders, medisch personeel, ...) rond preventie en beheer van agressie en dagelijks seksisme.

Maar het is niet enkel het repressief aspect dat in vraag gesteld moet worden. De politiek draagt een belangrijke verantwoordelijkheid voor de flagrante tekorten op het gebied van preventie van geweld op vrouwen. 1 of 2 shock-campagnes op televisie en radio kunnen de impact van dagelijks seksisme en het gebrek aan seksuele opvoeding niet compenseren. Terwijl politici klaar staan om bepaald seksistisch gedrag te verwerpen, zijn ze niet bereid om de wortels van het probleem aan te vallen. Ze wijzen wel mannen met de vinger – zeker onder de armste lagen van de samenleving – maar doen niets aan de alomtegenwoordige seksistische reclame op straat en in de media. Nochtans blijft de objectivering van het vrouwelijk lichaam het ongezonde idee verspreiden dat vrouwen uiteindelijk niets anders zijn dan voorwerpen die ook zo behandeld moeten worden, en dit draagt bij aan de banalisering van seksistische pesterijen. (13)

Hun verklaringen vormen slechts een rookgordijn. Overbevolkte klassen en een gebrek aan middelen in het onderwijs laten seksuele opvoeding over aan televisie, internet en porno. En ondanks het overdreven veiligheidsdiscours blijft het aantal wijkagenten, maar ook sociale werkers, straathoekwerkers, ... maar dalen. In Antwerpen heeft de gemeenteraad de stad vol met affiches gehangen die zich enkel aan mannen richten, met slogans als: “mag iemand jouw dochter volgen op straat?”, “mag iemand jouw vrouw aanraken?”, ... Het gebruik van een bezittelijk voornaamwoord zegt veel over de weg die nog af te leggen is! Tegelijkertijd trekken dezelfde politici sociale werkers van de straat weg en privatiseren ze een deel van de sociale sector. Deze benadering stigmatiseert mannen en richt zich tegen degenen die

op het terrein een verschil kunnen maken.(14)

Laat ons strijden voor een echte publieke preventiepolitiek !

- Voor een publieke herfinanciering van onderwijs om meer bepaald seksuele en affectieve opvoeding te kunnen garanderen zodat jongeren zich niet tot het internet en porno richten.
- Stop het gebruik van onze lichamen als voorwerpen om de winsten van bedrijven te verhogen.
- Stop de banalisering van geweld tegen vrouwen in de media (reclame, porno, series, ...)
- Voor het gebruik van sociale ruimten voor sociale doeleinden (preventie, cultuur, ...) in plaats van commerciële.
- Voor meer openbaar vervoer met meer begeleidend personeel

Om onze eisen af te dwingen, is strijd nodig!

De eerste reacties na de moord op Julie Van Espen zijn er vooral van respectbetuigingen en steun aan de familie. Om tot echte verandering te komen, zal er evenwel strijd nodig zijn. De afgelopen jaren was er wereldwijd een toename van bewegingen tegen seksisme. Voor veel vrouwen is de noodzaak van strijd en organisatie steeds duidelijker. Er waren bewegingen voor de verdediging van het recht op abortus in de VS, Ierland, Polen en de Spaanse staat. Er waren massale mobilisaties in India en Latijns-Amerika tegen de verkrachtingscultuur. De beweging 'Ni Una Menos' ontstond in 2015 als reactie op het grote aantal feminicides in Latijns-Amerikaanse landen. In 2016 werd elke 30 uur een vrouw vermoord in Argentinië. Deze beweging heeft honderdduizenden gemobiliseerd en georganiseerd om een betere aanpak van seksueel geweld te eisen, meer middelen voor de strijd tegen dergelijk geweld, betere statistisch gegevens over geweld op vrouwen, betere begeleiding en bescherming van slachtoffers, versterking van de opleiding van leerkrachten op vlak van seksuele opvoeding, een verplichte vorming voor veiligheidsagenten en medewerkers van het gerecht rond seksueel geweld, ... (15)

De vorige feministische golven hebben het aangetoond: zonder strijd bekomen we geen verworvenheden. Zonder strijd zijn er zelfs stappen achteruit. Kijk maar naar de VS waar het recht op abortus momenteel onder vuur van de regering-Trump ligt. Zonder strijd probeert het systeem sommige eisen zelfs om te keren. "Het kapitalisme is een opportunistisch systeem dat elke mogelijkheid grijpt om winst te maken." (16) De seksuele bevrijding die geëist werd door de tweede feministische golf werd door het kapitalisme gebruikt om het lichaam van vrouwen in al zijn aspecten te exploiteren. Door middel van reclame, films, ... worden vrouwen gereduceerd tot objecten die slechts gericht zijn op de seksualiteit van de man.

Enkel de opbouw van een sterke beweging kan zorgen voor de nodige krachtsverhouding om seksisme echt te bestrijden. Dit is geen strijd tussen mannen en vrouwen, maar een strijd tussen diegenen die seksisme gebruiken om hun winsten op te drijven en hun macht te consolideren aan de ene kant en de meerderheid van de bevolking die er de prijs voor betaalt aan de andere kant. Seksisme is een collectief probleem, het is enkel door collectieve strijd dat we het kunnen bestrijden. Er is eenheid van onderuit nodig tussen al wie dezelfde belangen heeft: jongeren, sociale uitkeringsstrekkers en werkende mannen en vrouwen. We mo-

gen niet in de val van de verdeeldheid trappen of in de verkeerde voorstelling dat de mannen er voordeel uit halen. Eenheid in de strijd is geen keuze, maar een noodzaak. Zonder betrokkenheid van de hele werkende klasse kan er geen grote vooruitgang voor de emancipatie van vrouwen worden geboekt. Strijdbewegingen van de werkende klasse bieden de sterkste kracht om de samenleving te veranderen, tenminste als ze de eenheid opbouwen door middel van een correct programma. Zulke bewegingen kunnen uitmonden in strijd van alle onderdrukte groepen, die elk hun eigen specifieke eisen verdedigen. (17)

Er is geen kapitalisme zonder seksisme en zonder geweld

De gevestigde politici zijn niet de enigen die een verantwoordelijkheid dragen voor het standhouden en versterken van seksisme. De hyperseksualisering en voorstelling van het vrouwenlichaam als een lustobject draagt in grote mate bij tot de verspreiding van een vernederend beeld van vrouwen als objecten. Seksisme laat de heersende klassen toe om hun winsten te verhogen door minder goed betaalde arbeidskrachten te kunnen inzetten (het loon van vrouwen is in België nog steeds gemiddeld 25% lager dan dat van mannen), door vrouwenlichamen te gebruiken in reclame, door de pornosector en prostitutie, ... maar ook door heel wat taken voornamelijk aan vrouwen over te laten (opvoeden van kinderen, zorg voor oudere familieleden, ...) in de vorm van gratis arbeid. Het geweld dat uit seksisme voortvloeit, is vanuit hun standpunt slechts een 'kleine prijs.'

Het is niet alleen kwestie om onrechtvaardigheden aan de kaak te stellen: de oorzaken ervan begrijpen, is noodzakelijk om deze te bestrijden. Geweld tegen vrouwen is geen probleem van cultuur of van een 'slechte keuze' door vrouwen, het gaat om geweld dat ingebakken zit in het huidige systeem, het kapitalisme. Geweld zit niet in individuen, zoals sommigen het stellen. Mensen worden niet gewelddadig geboren, ze worden het. Enerzijds leidt het kapitalisme openlijk tot geweld, onder meer door de aanwezigheid van verkrachtingscultuur in alle media, de vermarkting van vrouwenlichamen die we elke dag zien en te horen krijgen in een seksistisch discours. Anderzijds veroordeelt dit systeem vrouwen tot een minderwaardige positie door de toenemende jobonzekerheid, de loonkloof, pesterijen op het werk, onderwaardering van zogenaamd 'vrouwelijke' sectoren, de moeilijkheid om werk en gezin te combineren, de afbouw van openbare diensten en de overbelasting van huishoudelijk werk als gevolg hiervan, ... Dit systeem van ongelijkheid en sociale ellende laat enkele superrijken toe om steeds rijker te worden. De heersende klasse heeft er geen belang bij dat we allemaal gelijk zouden zijn. (18) Dit laat het establishment toe om de techniek van 'verdelen om te heersen' toe te passen en de meerderheid van de bevolking tegen elkaar op te zetten – onder meer mannen tegen vrouwen, op basis van godsdienst of afkomst, seksuele geartheid, ... Dat verzwakt ons vermogen tot eenheid in strijd.

De werkelijke emancipatie van de overgrote meerderheid van de bevolking – mannen en vrouwen – en de strijd tegen seksistisch geweld hangen nauw samen met de strijd tegen dit systeem, dat alleen maar groeiende tekorten biedt en de rijkste 1% in staat stelt om zich bijna alle rijkdom toe te eigenen. De campagne ROSA verdedigt de noodzaak om de strijd tegen seksisme te koppelen aan die tegen het besparingsbeleid, en meer in

Geweld op vrouwen

het algemeen aan strijd tegen het kapitalisme. Vrouwen, jongeren en de hele arbeidersklasse hebben er belang bij om samen te strijden tegen het kapitalistische systeem. Democratische controle op de sleutelsectoren van de economie zou maken dat het niet langer nodig is om de lichamen van vrouwen als object voor te stellen. Het doel is dan immers niet langer om de winsten te maximaliseren, maar om aan de behoeften van de bevolking te voldoen. Financiële onafhankelijkheid en toegankelijke en deegelijke openbare diensten zouden het voor vrouwen eindelijk mogelijk maken om echte keuzes in het leven te hebben. Door de noden van de meerderheid van de bevolking centraal te stellen, is een samenleving op basis van solidariteit en gelijkheid mogelijk, een samenleving waarin geen mens een andere kan onderdrukken en uitbuiten: een socialistische samenleving.

Noten

- 1 <https://plus.lesoir.be/222851/article/2019-05-07/meurtre-de-julie-van-espen-en-2017-lemprisonnement-impossible-de-steve-bakelmans>
- 2 <http://stopfemicide.blogspot.com>
- 3 http://www.justicepaix.be/IMG/pdf/2017_analyse_ni_una_menos_le_mouvement_global_contre_la_violence_faute_aux_femmes.pdf (pagina 3)
- 4 Cijfers uit 2016. <https://www.rtl.be/info/belgique/societe/violences-conjugales-les-appels-au-centre-d-ecoute-ont-triple-le-nombre-de-plaintes-res-te-identique-1097881.aspx> 6
- 5 Cijfers uit 2015. <http://www.ajp.be/le-traitement-mediatique-des-violences-faites-aux-femmes-une-etude-et-des-recommandations-aux-journalistes/>
- 6 Vrouwen van 15 jaar en ouder. <https://fra.europa.eu/fr/publication/2014/la-violence-igard-des-femmes-une-enquete-lchelle-de-lue-les-rsultats-en-bref>
- 7 In 2018 bestelde de journalistenbond een studie over de wijze waarop de media omging met geweld op vrouwen. Dat wordt gekoppeld aan een reeks aanbevelingen. De studie wijst op het gevaar om de kwestie stelselmatig te benaderen vanuit het oogpunt van 'fait divers'. Indien de algemene context stelselmatig achterwege wordt gelaten en er geen algemene analyse is, "wordt het verband tussen individuele zaken en maatschappelijke fenomenen weggegomd." <http://www.ajp.be/le-traitement-mediatique-des-violences-faites-aux-femmes-une-etude-et-des-recommandations-aux-journalistes/>

tes/

- 8 Bron: https://www.amnesty.be/IMG/pdf/mcmd_dazibao_nonnon_articles-pip.pdf
- 9 Zie: <https://www.lecho.be/dossiers/elections-2019/la-lutte-contre-la-violence-sexuelle-n-est-pas-une-priorite-en-belgique/10124714.html>
- 10 Zie: <https://www.lecho.be/economie-politique/belgique/general/vols-simples-et-harcelement-ne-sont-plus-poursuivis-a-bruxelles/10062733.html>
- 11 Zie: <https://www.lalibre.be/actu/belgique/correctement-prises-en-charge-70-des-victimes-de-viol-deposent-plainte-5c8fdf0d9978e2710eea8332>
- 12 Zie: https://www.rtb.be/info/dossier/les-grenades/detail_une-policiere-sur-quatre-harcelee-temoignage-d-une-ex-commissaire?id=10215850
- 13 <https://nl.campagnerosa.be/artikels/4170-pesterijen-ongewenste-intimiteiten-en-seksisme-stoppen-strijd>
- 14 <https://nl.campagnerosa.be/artikels/4170-pesterijen-ongewenste-intimiteiten-en-seksisme-stoppen-strijd>
- 15 Bron : <https://france.attac.org/nos-publications/les-possibles/numero-16-printemps-2018/dossier-le-s-feminisme-s-aujourd-hui/article/le-mouvement-ni-una-menos-pas-une-de-moins-en-argentine>
- 16 Zie: 'Pleidooi voor een socialistisch feminisme', <https://nl.campagnerosa.be/dossiers/4165-pleidooi-socialistisch-feminisme>
- 17 Zie: <https://fr.campagnerosa.be/dossiers/275-marxiste-feminisme>
- 18 Zie: <https://nl.campagnerosa.be/artikels/705-stop-geweld-op-vrouwen>